

Scholing van belang op alle niveaus

Werkzaam zijn als professional in het brede landschap van bewegen en sport vergt heel wat van je. Als je net begint zie je zaken anders dan iemand die al jaren voor de klas staat. Ook professionals die werken bij opleidingen die studenten klaarstomen voor het werken in het veld blijven zich scholen. In Zwolle werd een cursus gegeven over opleidingsdidactiek. In hoeverre verschilt opleidingsdidactiek van 'gewone' didactiek? Daarom toog ik naar het noordoosten en beleefde een enerverende dag op Windesheim.

TEKST EN FOTO'S HANS DIJKHOFF

Vooraf had ik toestemming gevraagd bij de dag aanwezig te zijn. Cursusleider Chris Hazelebach had geen bezwaar. In alle vroegte reed ik samen met hem naar Zwolle. We wonen beide in Amsterdam. Onderweg praatten we over van alles. Hazelebach heeft dan weliswaar enige tijd geleden afscheid genomen op een zeer goed bezochte receptie dat

betekent niet dat hij op zijn lauweren is gaan rusten. Er lopen nog diverse 'klussen'.

Didactiek is ook luisteren

We zijn vroeg aangekomen op Windesheim en we drinken eerst een kop koffie. Een collega komt binnen en na de begroeting en de vraag hoe het nu gaat, brandde hij los en luchtte zijn hart over de zwaarte van de nieuwe baan; hij

Chris Hazelebach
introduceert

was toegetreden tot het management. Chris stelde een enkele vraag en liet zijn collega verder zijn verhaal doen. Ik vertel dit omdat het later in de cursus een plaats kreeg. Soms moet je gewoon luisteren.

De ruimte waarin we zaten was vrij in te delen en er kon gebruik worden gemaakt van een smart-tv. Iedereen druppelde binnen, stelde zich aan elkaar voor, voor zover ze dat op de eerste cursusdag nog niet hadden gedaan en met een kop koffie in de hand luisterden we naar de indeling van de dag.

Samenstelling van de groep

De cursus was in eerste instantie gericht op opleiders die lesgeven op de pabo-lerarenopleiding en dan uiteraard wel de docenten die LO geven. Uiteindelijk bestaat de groep uit die docenten maar ook collega's die op de Calo en andere ALO's werkzaam zijn en in ervaring variëren van vele jaren tot net begonnen. Opleiders onder elkaar zogezegd. Wat opvalt is het aantal deelnemers dat is opgeleid op de Calo. Op twee na heeft iedere deelnemer de opleiding aan de Calo genoten. Zou dit toeval zijn? Aan de bekenmaking kan het niet gelegen hebben. Via de sociale media is deze cursus onder de aandacht gebracht en ook op de site van de KVLO is ze aangekondigd geweest. Iedereen heeft zo zijn/haar eigen motieven om aan de cursus deel te nemen. Het hebben van

Een van de didactische principes die Hazelebach hanteert is dat de eerste keer dat je iets vertelt de boodschap niet helder is of niet voldoende binnenkomt. Door herhaling ontstaat meer kans op begrip.

meer of minder ervaring speelt in de wijze van deelname wel een rol. Een starter staat er op een heel andere manier in dan iemand met twintig jaar ervaring. Eigenlijk zou je voor die twee doelgroepen en aparte cursus moeten geven was de mening van Hazelebach.

Opzet

Er zijn drie bijeenkomsten die ieder een hele dag duren. In de eerste wordt de lijn neergezet. De tweede bijeenkomst is eigenlijk een herhaling van de eerste maar met verdieping. Een van de didactische principes die Hazelebach hanteert is dat de eerste keer dat je iets vertelt de boodschap niet helder is of niet voldoende binnenkomt. Door herhaling ontstaat meer kans op begrip.

Dit is de tweede bijeenkomst en het is dus mooi dat ik in de herhaling deelgenoot word van

de inhoud van dag 1. In de derde bijeenkomst moet het dan uiteindelijk gebeuren. De inhoud van je eigen modules wordt daar als voorbeeld genomen en aan de hand van het geleerde ga je kijken of en hoe je een eigen opleidingsmoduul op een andere wijze vorm gaat geven.

Hazelebach wil voorkomen dat hij eigenlijk niet meer doet dan college geven, de toehoorders de stof tot zich nemen en daarna weer vrolijk huiswaarts keren. Zijn bedoeling is de deelnemers ander naar hun curriculum te laten kijken waardoor ze anders naar hun curriculum gaan kijken en ermee aan de slag gaan waardoor er een echte verandering kan optreden. Een belangrijk uitgangspunt in de cursus is dat de opleidingsdidactiek verbonden moet worden met de vakdidactiek (hoe leer je bewegen) en ook met het ervaren van het zelf weer leren bewegen. Daarom zal de opleidingsdidactiek voor leerkracht bewegingsonderwijs anders zijn dan die voor een leerkracht rekenen of Nederlands. In de cursus gaan de deelnemers bewegen om de link tussen bewegen, lesgeven en opleiden te ervaren.

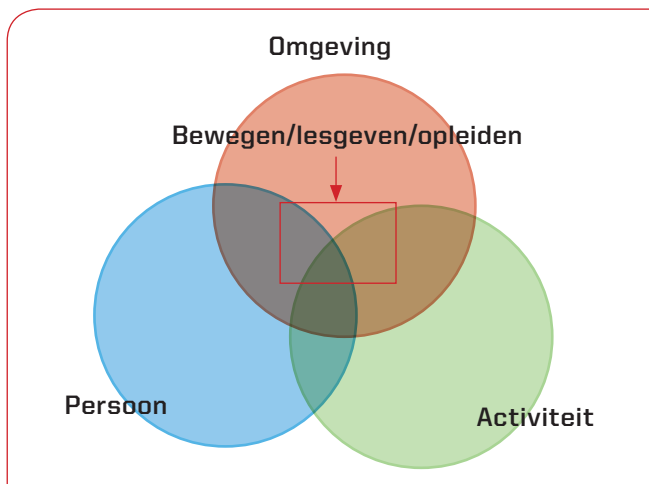
Pistes

De aanleiding van de cursus komt voort uit een terugblik van Chris op zijn eigen loopbaan als leerkracht en opleider. Als leerkracht in het basisonderwijs vond hij het belangrijk om eenvoudige arrangementen en activiteiten aan te bieden (bv. chaosdoelenspel) zodat kinderen de kans kregen om het arrangement en de uitvoering van de activiteit op een persoonlijke wijze uit te bouwen. Als opleider vindt Chris dat hij te vaak te moeilijke leerstof heeft aangeboden, waardoor de studenten te veel moesten doen wat hij zelf goed vond.

Hier ligt de link tussen bewegen, lesgeven en opleiden. In het bewegingsonderwijs wordt tegenwoordig gebruikt gemaakt van de pistemetafoor. Skiën leer je eerst op een oefenpiste dan op een blauwe, rode en zwarte piste. Als een skiër te snel naar de zwarte piste gaat wordt de uitvoeringswijze meestal niet beter. Deze pistemetafoor voor het leren bewegen kan ook gebruikt worden voor het leren lesgeven en leren opleiden.

Voor een uitgebreide uitleg daarvan verwijs ik naar (2018) Lichamelijke Opvoeding Magazine 6, pag. 21 e.v.. Te vinden op de KVLO-site.

Hier gaat het om het volgende. De duiding van de pistekleur per klas zegt iets over de lesgever. Als de lesgever de klas een blauwe piste vindt dan voelt deze zich op zijn gemak en denkt hij dat het lesgeven wel zal lukken. Bij een rode piste zal de lesgever zich meer zorgen maken en zal hij meer gespannen aan het werk zijn. Wat voor de cursisten duidelijk moet worden is dat

▲ Het OPA-model Visueel maken

ze (te) vaak op een rode piste aan het lesgeven zijn. Wanneer ze langer op de blauwe blijven, krijgen ze meer zelfvertrouwen en wordt de stap naar de rode makkelijker. Hoe vaak heb je meegemaakt dat je een identieke les gaf maar aan een parallelklas die dan 'voor geen meter' liep. Je zat met die klas op de rode piste. Je kwam erachter dat deze klas een andere aanpak nodig had.

Maar de piste-geachte geldt ook voor de leerling. Beter in een makkelijker situatie je lekker voelen en experimenteren met betere uitvoering of andere bewegingen. Zo kun je ook op een hoger niveau komen.

Beeldvorming

De verwantschap tussen bewegen, lesgeven en opleiden werd in de cursus inzichtelijk gemaakt met behulp van concrete beelden, omdat veel lo-studenten ook beelddenkers zijn en woorden minder makkelijk begrijpen dan beelden. De verwantschap tussen de drie rollen van beweging, lesgever en opleider wordt inzichtelijk gemaakt met een zelfde analyse model. Dit analysemodel, het OPA-model, bestaat uit drie elementen: wat is de omgeving, wie is de persoon en welke activiteit is kenmerkend?

De combinatie van de drie rollen en de drie elementen geven een beeld van negen verschillende perspectieven waarmee een opleider rekening moet houden bij het vormgeven van zijn onderwijs. Deze negen perspectieven werden uitgebeeld met negen stoelen: We kijken er steeds naar vanuit drie rollen: die van de beweging, de lesgever en de opleider. De ring met de hoge stoel is die van de opleider, de stoel is die van de lesgever en de kruk is die van de beweging.

Deze negen perspectieven waren behulpzaam voor mij om te snappen hoe Chris het ochtendgesprek met zijn collega had geïnterpreteerd. De collega moest zijn verhaal kwijt over een opleidingsprobleem. Het gaat over de omgeving

waarin opleiders met elkaar samenwerken over het verbeteren van het lesgeven van de studenten. Het luisteren naar het verhaal en het duiden van de verschillende elementen in een overzichtelijk geheel helpt om vervolgstappen te kunnen zetten. Het lastige van opleidingsproblemen is dat het altijd te maken heeft met alle negen perspectieven, de OPA van de opleider, lesgever en het kind dat wil leren bewegen. Het luisteren en analyseren gaat voor het vertellen van allerlei theorieën over hoe je problemen kunt oplossen. Het gaat om de juiste interventie op het juiste moment ook wel pedagogische tact genoemd.

Als je in een opleiding werkzaam bent, ervaar je regelmatig dat er tegengestelde belangen zijn. Dat is overigens niet uniek voor een opleiding. Kijk maar naar de politiek. Het management maakt zich druk om rendement; de docent wil het beste voor de leerling. Daar heeft hij soms meer tijd voor nodig of meer hulpmiddelen. Dat kan botsen. Dit geeft de complexiteit aan van het krachtenspel.

Ervaren

Activiteit

Om inzicht te krijgen in het didactische kader van de pistes krijgen we Chinese bordjes om mee te oefenen. Je begint op de blauwe piste, waarbij je het bordje op het stokje legt en aan het draaien brengt. Dit om het gevoel te krijgen van het 'einddoel' het draaiende bordje op een stokje. De rode piste is het enkel draaien van het bordje om het stokje zonder de wil om het einddoel te bereiken. Het gaat dan om het gevoel dat je controle krijgt door de beweging van het stokje mee te laten gaan met de beweging van het bordje. Deze ervaring is moeilijk te leren op de zwarte piste waarbij je in één keer het bordje wilt laten draaien zodat het stokje naar het midden van het bordje gaat. Pas als het goed voelt en je kunt allerlei trucjes uithalen, kortom je hebt controle over wat je doet en je kunt er experimenterend mee omgaan, dan stap je over naar de volgende piste.

Literatuur

Berkel, van M. et al; (2019),
*Chaosdoelenspel en andere
theorieën.*

Mijn dank gaat uit naar
Chris Hazelebach voor zijn
tekstsuggesties

Contact

redactie@kvlo.nl

Kernwoorden

opleiden, opleidingsdidactiek,
kernreflectie

Persoon

Deze activiteit van lukken en experimenterend mislukken geeft de persoon inzicht in de wijze waarop hij of zij leert. De vraag komt aan de orde of de wijze waarop de opleider zelf beter leert bewegen ook iets zegt over de wijze waarop hij lesgeeft en de wijze waarop hij opleidt. De vooronderstelling van Chris is dat tussen deze drie leerprocessen een verband zit. De kans is groot dat de wijze waarop de opleider zelf leert om een betere beweger te worden, hij deze wijze ook impliciet overdraagt als lesgever en als opleider. Dit inzicht kan helpen om anders tegen je eigen opleidingsdidactische werkwijze aan te gaan kijken.

Omgeving

Als beweger snap je snel wat de invloed van de omgeving is op je leerproces, bijvoorbeeld wie kan in de groep als eerste het bordje laten draaien? Als lesgever is het belang van de omgeving ook snel duidelijk: een uitdagend arrangement zorgt ervoor dat de kinderen bijna als vanzelf aan het bewegen gaan. Ingewikkelder is het voor de opleider. Hoe analyseer je de omgeving van de opleider, wat is de invloed van je collega's op je wijze van opleiden, of de semesterplanning of het lesrooster? Zit je in een veilige klas. Mag je falen zonder verlies van status? Leeftijd speelt hierin een rol. Als je jonger bent, ben je minder met je omgeving bezig. Pubers daarentegen vinden de omgeving soms heel lastig. Dit zijn allemaal zaken waarmee de docent rekening moet houden.

Verschil tussen lesgeven en opleiden

LO-opleidingsdocenten vinden het (terecht) belangrijk dat de LO-studenten eigen vaardigheid krijgen. De opleidingsdidactische kwestie is: vanuit welk perspectief wordt de eigen vaardigheid gegeven? Om iets te leren over het belang van OPA als beweger of als lesgever en hoe doe ik dit als opleider?

Aan de hand van het chaos-doelenspel (Berkel, 2018), mogelijk één van de meest gespeelde spellen op de basisschool, wordt het verschil tussen lesgeven en opleiden verhelderd. Terwijl de ene groep aan het spelen is, krijgen de andere deelnemers de opdracht een thema te vinden waarop ze als lesgever willen veranderen/aanpassen om de deelnemers als beweger beter te maken en welke verandering ze willen doorvoeren om de deelnemers aan het spel als toekomstige lesgever (van dit spel) beter te maken.

De eerste neiging van opleiders is om de rol van lesgever in te nemen. Dat wil zeggen aanwijzingen geven of aanpassingen doen zodat de spelers betere spelers kunnen worden. De vraag

is of dit de beste weg voor de deelnemende spelers (aankomende docenten) is om ook een goede lesgever te worden? Moet een opleider niet anders gaan lesgeven als die de beweger niet alleen maar beter wil maken, maar ook wil leren lesgeven? Is de activiteit lesgeven hetzelfde als de activiteit opleiden? Het beantwoorden van deze vraag werd in de cursus verbonden met de vraag naar de persoonlijke missie van de opleider. Met behulp van kernreflectie (Korthagen, 2019) werd een oefening gedaan om te achterhalen vanuit welke persoonlijke kwaliteit jij als opleider probeert de studenten te leren bewegen en te leren lesgeven en welke gevolgen dat kan hebben voor de wijze waarop je nu vorm geeft aan je opleidingsmoduul.

Dit was de nieuwe vraag waarmee de deelnemers aan de cursus naar huis gingen. Voor de deelnemers was de formule OPAXOLA (opleider, leerkracht, actor (beweger)) wel duidelijker geworden als opleidingsdidactisch model, maar de uitkomst bleek weer meer vragen op te roepen. Mogelijk was dat ook wel de bedoeling van Chris, want het sparren met collega-opleiders over hun eigen ervaringen is de krachtigste bron van leren.

Het was dan ook voor de deelnemers een verademing te sparren met lotgenoten.

FLEXIBELE SCHEIDINGSWANDEN
MODULAIRE PODIUMELEMENTEN
INDUSTRIËLE OPLOSSINGEN
MAATWERK & SPECIALS

ONDERSCHEID MOET ER ZIJN

Scheidingswanden voor sportaccommodaties en zwembaden

De Graaf en van Stijn BV is al meer dan 45 jaar uw betrouwbare partner bij het inrichten van uw sportaccommodatie. Met onze flexibele Trenomat scheidingswanden wordt het multifunctionele karakter van uw accommodatie maximaal benut. Voor de juiste invulling is het belangrijk dat al tijdens de planvorming van een project goed gekeken wordt of er een juiste toepassing mogelijk is. Ons projectteam bestaat uit specialisten die uw project van begin tot eind vakkundig begeleiden zodat het eindresultaat in alle facetten altijd een succes wordt.

Geluidsisolatie & absorptie

Goede beheersing van de akoestiek in sportaccommodaties is zeer belangrijk. Bij plaatsing van Trenomat wanden wordt hier altijd rekening mee gehouden.

Onderhoud & Service

Onze gespecialiseerde servicedienst zorgt ervoor dat uw scheidingswanden veilig en up-to-date blijven, waardoor de levensduur van uw wand zo lang mogelijk wordt.

Maatwerk

Voor iedere situatie is er een oplossing. De Graaf en van Stijn BV staat bekend om haar maatwerk en het vermogen om mee te denken in de wensen en belangen van de opdrachtgever.

TreNoMat / De Graaf en van Stijn B.V.
www.trenomat.nl | info@trenomat.nl | +31 (0) 172 57 97 20